

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра політології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____

“ _____ ” _____ 20 __ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Політологія

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітні програми: «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»
«Міжнародні відносини та регіональні студії»

спеціалізація: _____

вид дисципліни: обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“__” _____ 2018 року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Целуйко В'ячеслав Олександрович**, доцента кафедри політології філософського факультету, кандидат політичних наук.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології

Протокол від “14” червня 2018 року № 14

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу

Протокол від “_28_” серпня_____2018 року № 1__

Голова методичної комісії_____

(підпис)

Григорова – Беренда Л.І.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політологія» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки **бакалавра** з «Міжнародної інформації та міжнародних комунікацій» та «Міжнародних відносини та регіональних студій» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення з найважливішими аспектами, поняттями, методиками політології, формування у студентів уявлень про основні підходи та напрямки аналізу політики, допомога студентам в усвідомленні власних політичних орієнтацій, у визначенні ціннісних орієнтирів, сучасних проблем і тенденцій розвитку політики

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: висвітлення проблематики та наукового інструментарію політології, розкриття основних методик вивчення політики, представлення послідовних ходів політологічного аналізу, визначення ролі та місця політологічного знання у формуванні сучасних гуманітарних уявлень про світ і людину.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
42 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні **знати:** стан сучасної соціальної та політичної організації суспільств; мати уявлення про панораму політологічної думки та розуміння щодо місця конкретного соціуму в світовому геополітичному просторі тощо.

Студенти повинні **вміти:** виявляти базові принципи функціонування політичної системи та політичних інститутів і процесів; аналізувати логіку політичного розвитку суспільства тощо.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Політика і влада в системі науки та суспільних відносин

Тема 1. Предмет політології, її зміст і методи.

Політика як суспільне явище, теоретичне знання та форма діяльності. Предмет, аспекти розвитку, методи, функції, основні закони та категорії політології. Політологія у системі наук про суспільство – співвідношення політології та права, філософії, психології та соціології.

Тема 2. Історія світової політичної думки і становлення сучасної політології.

Політична думка у Стародавньому Світі (Індія, Китай). Погляди Платона та Аристотеля на політичну організацію суспільства. Політичні концепції епохи Середньовіччя, Відродження та Реформації. Політичні вчення Нового часу. Виникнення ідеї природного права, розділення гілок влади, державного суверенітету. Сучасна зарубіжна політична наука – формування та розвиток політологічних шкіл у Європі та США. Розвиток політичної думки в Україні (М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Липинський). Розвиток політології на пострадянському просторі

Тема 3. Політика та влада.

Політика: визначення та підходи. Визначення політики – в якості policy та politics. Структура та суб'єкти політичного процесу. Влада як суспільно-політичне явище та базова категорія політології. Класифікація панування в теоретичній спадщині М. Вебера. Концепції влади в політології. Ресурси влади. Легітимність влади за М. Вебером.

Тема 4. Політична система суспільства. Держава у політичній системі суспільства.

Сутність, структура і функції політичних систем. Моделі політичної системи Д. Істона та Г. Алмонда. Класифікація політичних систем – Г. Алмонд, У. Розенбаум, Є. Вятр. Держава як політична система – ознаки держави. Форми правління та форми державного устрою. Політичні режими. Типологія політичних режимів. Характеристика основних типів режимів – тоталітаризм, авторитаризм, демократія. Основні риси політичного режиму України на сучасному етапі.

Розділ 2. Політичні інститути та процеси

Тема 5. Політичні еліти та політичне лідерство.

Підходи до розгляду ролі еліт в політиці. Класичні теорії Г. Моска, В. Паретто, Р. Міхельса. Сучасні теорії політичних еліт. Феномен політичного лідерства. Стилі лідерства. Типології політичних лідерів.

Тема 6. Політичні партії, організації та рухи

Сутність, типи політичних партій, їх роль у політичному процесі. Типологія політичних партій. Поняття та типи партійних систем. Громадські організації та рухи. Протесні рухи в сучасному світі – «політика дією». Громадські організації та рухи сучасної України – роль у політиці. Феномен «Майдану».

Тема 7. Вибори як основа демократичного суспільства

Поняття та принципи виборів. Види виборів. Виборче право. Мажоритарна, пропорційна, змішана виборчі системи, їх порівняльний аналіз. Виборча система України та її трансформація на сучасному етапі

Тема 8. Політична культура та ідеологія

Сутність, структура і функції політичної культури. Порівняльна класифікація політичних культур Г. Алмонда та С. Верби. Політична свідомість як складова політичної культури. Класичні політичні ідеології (лібералізм, консерватизм, соціалізм). Націоналізм як політична ідеологія. Роль ідеологій у тоталітарному суспільстві. Проблеми формування політичної культури та політичної свідомості в сучасному українському суспільстві.

Тема 9. Глобалізація та міжнародна політика

Зовнішня політика держави та поняття міжнародних відносин. Міжнародна політика: суть, цілі, функція. Політична глобалістика: предмет, структура, категорії. Глобальні проблеми сучасності: політичний аспект. Україна на міжнародній арені.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Політика і влада в системі суспільних відносин.												
<i>Тема 1.</i> Предмет політології, її зміст і методи.	10	4	2			4						
<i>Тема 2.</i> Історія світової політичної думки і становлення сучасної політології.	14	4	2			8						
<i>Тема 3.</i> Політика та влада.	10	4	2			4						
<i>Тема 4.</i> Політична система суспільства. Держава у політичній системі суспільства	14	6	2			6						
Разом за розділом 1	48	18	8			22						
Розділ 2. Політичні інститути та процеси												
<i>Тема 5.</i> Політичні еліти та політичне лідерство	9	3	2			4						
<i>Тема 6.</i> Політичні партії, організації та рухи.	8	3	1			4						
<i>Тема 7.</i> Вибори як основа демократичного суспільства	8	3	1			4						
<i>Тема 8.</i> Політична культура та ідеології	9	3	2			4						
<i>Тема 9.</i> Глобалізація та міжнародна політика	8	2	2			4						
Разом за розділом 2	42	14	8			20						
Усього годин	90	32	16			42						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретико-методологічні засади політології	2
2	Історія політичних вчень	2
3	Політика та влада	2
4	Держава у політичній системі суспільства.	2
5	Політичні еліти та лідерство	2
6	Політичні партії, організації, рухи та вибори	2
7	Політична культура та ідеології	2
8	Глобалізація та міжнародна політика	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Предмет політології, її зміст і методи. <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання	4

	розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	
2	Історія політичних вчень від Давнього Світу до Сучасності. <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	8
3	Політика та влада. Проблема легітимності влади. . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
4	Держава у політичній системі суспільства . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	6
5	Політичні еліти та лідерство, класичні та сучасні теорії . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
6	Політичні партії, організації та рухи. . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
7	Вибори як основа демократичного суспільства . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
8	Політична культура та ідеології . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
9	Глобалізація та міжнародна політика . <i>Завдання:</i> Опрацювання навчальної літератури, аналіз періодичних видань, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів та доповідей	4
	Разом	42

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

7. Методи контролю

Опитування, контрольні роботи за матеріалами лекцій, самостійна аналітична усна робота, підсумковий контроль – залік.

Розрахункова шкала для оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях:

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обгрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.

31-44	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених семінарських занять, виконання завдань до кожного семінарського заняття, активна робота на семінарських заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених та семінарських занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених семінарських занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на семінарських заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та семінарських занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни.

Оцінювання знань та умінь студентів при підсумковому контролі здійснюється відповідно до наступних критеріїв:

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Студент цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Студент достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Студент розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Студент розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Студент не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів семестрового та підсумкового контролю складає «100».

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										залікова робота	Сума
Розділ 1				Розділ 2					Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	60	40	100
6	10	6	8	6	6	6	6	6			

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	

9. Рекомендована література

Основна література

1. Політологія : [навч. посіб. для вузів / упоряд. та ред. М. І. Сазонов] / М. І. Сазонов. — Харків : Фоліо, 1998. — 735 с.
2. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / [за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова]. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. — 576 с.
3. Панарин А. С. Политология. Учебник. — М.: Проспект, 1998.— 408 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник : навч. посібн. для студентів вищ. навч. закладів / [відп. ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін ; упорядн. В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін]. — К. : Генеза, 1997. — 400 с.
5. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : [навч. посіб.] / Бебик В. М., Шергін С. О., Дегтерьова Л. О. — К. : Університет „Україна”, 2006. — 208 с.
6. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера : [пер. з нім. / під ред. проф. Є. Причепія]. — К. : ВК ТОВ „Тандем”, 2002. — 584 с. — Бібліогр. : с. 514—569.
7. Козак Т. М. Європейська інтеграція та проблеми регіонів : [навч. посібн.] / Т. М. Козак. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. — 236 с.
8. Крауз-Мозер Б. Теории политики. Методологические принципы / Барбара Крауз-Мозер ; [пер. с польск. И. А. Руденок]. — Харьков : Изд-во Гуманитарный Центр, 2008. — 256 с.
9. Миллер Д. Политические учения: краткое введение / Дэвид Миллер ; [пер. с англ. В. Куштановой]. — М. : Астрель : АСТ, 2007. — 189 с.
10. Политическая имиджелогия : [ред. А. А. Деркача и др.]. — М. : АспектПресс, 2006. — 400 с.

Допоміжна література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон ; [пер. з англ. В. Морозова]. — [2-ге, перероблене видання]. — К. : Критика, 2001. — 272 с.
2. Арндт Х. Джерела тоталітаризму / Ханна Арндт ; [пер. з англ. В. Верлока, Д. Горчаков]. — [2-е вид.]. — К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. — 584 с.
3. Аристотель. Политика / Аристотель // Сочинения : В 4-х т. — М. : Мысль, 1983. — Т. 4. — 830 с. — С. 375—644.
4. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Раймон Арон. — М. : Текст, 1993. — 303 с.
5. Бакиров В. С. Идеологические дилеммы современной Украины: в поисках новых смыслов / В. С. Бакиров // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : [зб. наук. пр.]. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. — С. 3—8.
6. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунт Бауман ; [пер. з англ. І. Андрущенко / за наук. ред. М. Винницького]. — К. : Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. — 109 с.
7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Даниел Белл ; [пер. с англ., под. ред. В. Л. Иноземцева]. — М. : Academia, 1999. — 956 с.
8. Белл Д. Конец идеологии на Западе [Електронний ресурс] / Дэниел Белл ; [пер. с англ.] // Контексты современности-1 : Актуальные проблемы общества и культуры в западной социальной теории : [хрестоматия / сост. и общ. ред. С. А. Ерофеева]. —

- [2-е изд., доп. и перераб.]. — Казань : Издательство Казанского университета, 2000. — 173 с. — С. 141—142. — Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/126039.html>.
9. Бенетон Ф. Введение в политическую науку / Филипп Бенетон ; [пер. с фр.]. — М. : Издательство „Весь мир”, 2002. — 368 с.
  10. Бентам И. Тактика законодательных собраний / Иеремия Бентам ; [пер. с англ.]. — Челябинск : Социум, 2006. — 208 с. — (Серия „Библиотека ГВЛ : Политика”).
  11. Берлін І. Чотири есе про свободу / Ісає Берлін ; [пер. з англ. О. Коваленка]. — К. : Основи, 1994. — 272 с.
  12. Бешлер Ж. Демократия. Аналитический очерк / Ж. Бешлер ; [пер. с фр.]. — М. : ИВИ РАН, 1994. — 206 с.
  13. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / Збигнев Бжезинский ; [пер. с англ. О. Ю. Уральской]. — М. : Международные отношения, 2005. — 256 с.
  14. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / Збігнєв Бжезінський ; [пер. з англ. А. Іщенко]. — К. : Видавничий дім „Києво–Могилянська академія”, 2006. — 101 с.
  15. Болл Т. Демократичний ідеал: історія становлення / Теренс Болл, Річард Деггер ; [пер. з англ. П. Тарашука] // Демократія : антологія ; [упоряд. О. Проценко]. — К. : Смолоскип, 2005. — XXVIII. — 1108 с. — (Політичні цінності ; вип. 1). — С. 3—24.
  16. Бурдьє П. Социальное пространство: поля и практики / Пьер Бурдьє ; [пер. с франц. ; отв. ред. перевода, сост. и послесл. Н. А. Шматко]. — М. : Алетейя, 2007. — 576 с. — (Серия „Gallicinium”).
  17. Валлерстайн И. После либерализма / Иммануэль Валлерстайн ; [пер. с англ. ; под ред. Б. Ю. Кагарлицкого]. — М. : Едиториал УРСС, 2003. — 256 с.
  18. Вебер М. Избранные произведения / Макс Вебер ; [пер. с нем. ; / сост., общ. ред. и предисл. Ю. Н. Давыдова]. — М. : Прогресс, 1990. — 808 с.
  19. Вольтер. Философские сочинения / Вольтер ; [пер. с фр.]. — М. : Наука, 1996. — 560 с. — (Памятники философской мысли).
  20. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. До ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові / Богдан Гаврилишин ; [пер. з англ. Л. Л. Лещенко]. — К. : Основи, 1993. — 238 с.
  21. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Фрідріх Август фон Гаєк ; [пер. з англ. М. Олійник та А. Королишина]. — Львів : Літопис, 2002. — 556 с.
  22. Гайек Ф. А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії / Фрідріх Август фон Гайек ; [пер. з англ. В. В. Дмитрук]. — К. : „Аквілон-Прес”, 2000. — Т. I—III. — 448 с.
  23. Гантінгтон Семюел Ф. Три хвили демократизації / Семюел Ф. Гантінгтон // Демократія : антологія ; [упоряд. О. Проценко]. — К. : Смолоскип, 2005. — XXVIII. — 1108 с. — (Політичні цінності ; вип. 1). — С. 574—582.
  24. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Георг Вильгельм Фридрих Гегель ; [пер. с нем. ; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц ; авт. вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсисянц]. — М. : Мысль, 1990. — 524 с.
  25. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Томас Гоббс // Сочинения : В 2 т. / Томас Гоббс ; [пер. с лат. и англ. Н. Федорова, А. Гутермана ; сост., ред., авт. примеч. В. В. Соколов]. — М. : Мысль, 1991. — Т. 2. — 731 с. — С. 5—285.
  26. Грей Дж. Поминки по Просвещению. Политика и культура на закате современности / Джон Грей ; [пер. с англ. Л. Е. Переяславцевой, Е. Рудницкой, М. С. Фетисова и др. ; под общ. ред. Г. В. Каменской]. — М. : Праксис, 2003. — 368 с.

27. Грушевський М. С. Твори : У 50 т. / М. С. Грушевський ; [Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України ; ред. : П. Сохань, І. Сварник, М. Трофимук]. — Львів : Світ, 2002. — Т. 1 : Серія „Суспільно-політичні твори”. 1894–1907. — 592 с.
28. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість. / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. — К. : Знання України, 2002. — 580 с.
29. Гумбольдт В. О пределах государственной деятельности / Вильгельм фон Гумбольдт ; [пер. с нем.]. — Челябинск : Социум ; М. : Три квадрата, 2003. — 200 с. — (Серія „Філософія свободи” ; Вып. 1.).
30. Гэлбрейт Дж. К. Капитализм, социализм, сосуществование / Джон Кеннет Гэлбрейт ; [пер. с англ.]. — М. : Прогресс, 1988. — 199 с.
31. Даймонд Л. Пройшла ли „третья волна” демократизации? / Ларри Даймонд // Полис. — 1999. — № 1. — С. 10—25.
32. Даль Р. О демократии / Роберт Даль ; [пер. с англ. А. С. Богдановского]. — М. : Аспект Пресс, 2000. — 208 с.
33. Даль Р. Поліархія. Участь у політичному житті та опозиція / Роберт Даль ; [пер. з англ. О. Д. Білогорського]. — Харків : Каравела, 2002. — 216 с.
34. Дарендорф Р. Дорога к свободе: демократизация и её проблемы в Восточной Европе / Ральф Дарендорф // Вопросы философии. — 1990. — № 9. — С. 69—75.
35. Демократія : антологія ; [упоряд. О. Проценко]. — К. : Смолоскип, 2005. — XXVIII. — 1108 с. — (Політичні цінності ; вип. 1).
36. Денисенко В. М. Дискурс свободи: утопія та реальність вибору : [моногр.] / Денисенко В. М., Климончук В. Й., Привалов Ю. О. — Львів : Астролябія, 2007. — 212 с.
37. Денисенко І. Д. Неомарксизм і теорія соціального конфлікту / І. Д. Денисенко // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. — Харків : ХАІ, 2006. — № 3. — С. 41—47.
38. Драгоманов М. Вибрані праці : У 3 т., 4 кн. / М. Драгоманов ; [редкол. В. П. Андрущенко (голова) та ін.]. — К. : Знання України, 2006. — Т. I., Кн. 1 : Історія. Педагогіка. Публіцистика / упорядкув. та прим. В. Ф. Погребенник. — 344 с.
39. Заблоцький В. П. Лібералізм: ідея, ідеал, ідеологія : [моногр.] / В. П. Заблоцький. — Донецьк : Янтра, 2001. — 367 с.
40. Закария Ф. Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами / Фарид Закария ; [пер. с англ., под ред. В. Л. Иноземцева]. — М. : Ладомир, 2004. — 383 с.
41. Ильин М. В. Демократия и демократизация / М. В. Ильин, А. Ю. Мельвиль, Ю. Е. Федоров // Полис. — 1996. — № 5. — С. 146—162.
42. Кант І. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант ; [пер. з нім. та примітки І. Бурковського / передм. А. Лой]. — К. : „Юніверс”, 2000. — 504 с.
43. Карл Т. Л. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы. Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций / Т. Л. Карл, Ф. Шмиттер // Полис. — 2004. — № 4. — С. 6—26.
44. Карозерс Т. Трезвый взгляд на демократию / Томас Карозерс // Pro et Contra. — 2005, июль-август. — №1 (28). — Том 9. — С. 73—80.
45. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс ; [пер с англ. под ред. О. И. Шкаратана]. — М. : ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
46. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Джон Мейнард Кейнс : [пер. с англ. А. Г. Милейковского и И. М. Осадчей]. — М. : Прогресс, 1978. — 494 с.

47. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин / Вілл Кимлічка ; [пер. з англ. Р. Ткачук / гол. ред. і автор передм. Дж. Перлін ; наук. ред. І. Лизогуб]. — Харків : Центр Освітніх Ініціатив, 2001. — 176 с.
48. Консерватизм : антологія ; [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — [2-ге вид.] — К. : ВД „Простір”, „Смолоскип”, 2008. — XXVIII + 1128 с. — („Політичні ідеології”).
49. Куць О. М. Етнополітичні аспекти розбудови Української держави / О. М. Куць, Ю. О. Куц. — Х. : Вид-во журн. „Березіль”, 1999. — 274 с.
50. Куць О. М. Мовна політика в Україні : аналіз та впровадження: [монографія] / О. М. Куць, В. В. Заблоцький. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. — 300 с.
51. Кучма Л. Д. Украина – не Россия / Л. Д. Кучма. — М. : Время, 2004. — 560 с.
52. Лебон Г. Психология социализма / Гюстав Лебон ; [пер. с франц., ред. кол. А. Лебедев, И. Чеботаева, О. Губарев, В. Кириллина]. — С.-Петербург : Макет, 1995. — 544 с. — (Памятники здоровой мысли).
53. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах = Democracy in Plural Societies : сравнительные исследования / Аренд Лейпхарт ; [пер. с англ. Б. И. Макаренко / науч. ред. А. М. Салмин, Г. В. Каменская]. — М. : Аспект Пресс, 1997. — 288 с. : ил.
54. Липпман У. Общественное мнение / Уолтер Липпман ; [пер. с англ. Т. В. Барчуновой ; под ред. К. А. Левинсона, К. В. Петренко]. — М. : Институт Фонда „Общественное мнение”, 2004. — 384 с.
55. Липсет С. Структуры размежеваний, партийные системы и предпочтения избирателей / С. Липсет, С. Роккан // Политическая наука. — 2004. — № 4. — С. 204–234.
56. Лібералізм : антологія ; [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — [2-ге вид.] — К. : ВД „Простір”, „Смолоскип”, 2009. — ххviii + 788 с. — („Політичні ідеології”).
57. Лісовий В. С. Культура – ідеологія – політика / В. С. Лісовий. — К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1997. — 352 с.
58. Лок Дж. Два трактати про врядування / Джон Лок ; [пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець]. — К. : Видавництво Соломії Павличко „Основи”, 2001. — 265 с.
59. Луман Н. Власть / Никлас Луман ; [пер. с нем. ; послесл. А. Ю. Антоновского]. — М. : Праксис, 2001. — 249, [1] с.
60. Макиавелли Н. Государь / Никколо Макиавелли ; [пер. с ит. / ред. И. И. Рахманина]. — М. : Планета, 1990. — 84 с. — (Мозаика политической мысли).
61. Манан П. Інтелектуальна історія лібералізму / П’єр Манан ; [пер. з фр.]. — К. : Дух і літера, 2005. — 216 с.
62. Манхейм К. Идеология и утопия / Карл Манхейм ; [пер. М. И. Левиной] // Диагноз нашего времени / Карл Манхейм. — М. : Юрист, 1994. — 700 с. — (Лики культуры). — С. 7—276.
63. Мартен Д. Метаморфози світу: соціологія глобалізації / Мартен Домінік, Мецжер Жан-Люк, П’єр Філіп ; пер. з франц. Є. Марічева. — К. : Видавничий дім „КМ Академія”, 2005. — 302 с.
64. Мизес Л. фон. Либерализм в классической традиции / Людвиг фон Мизес ; [пер. с англ. А. В. Куряева]. — М. : ООО „Социум”, ЗАО „Издательство „Экономика”, 2001. — 239 с.
65. Милль Дж. Ст. Рассуждения о представительном правлении / Джон Стюарт Милль ; [пер. с англ.]. — Челябинск : Социум, 2006. — 376 с. — (Серия „Библиотека ГВЛ : Политика”).
66. Наука. Влада. Політика / [редкол. : М. І. Михальченко (голова) та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України]. — К. : Знання України, 2008. — 240 с.

67. Націоналізм : антологія ; [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — [2-ге вид.] — К. : Смолоскип, 2006. — xlv + 684 с. — („Політичні ідеології”).
68. Нозик Р. Анархия, государство и утопия / Роберт Нозик ; [пер. с англ. Б. Пинскера / под. ред. А. В. Куряева]. — М. : ИРИСЭН, 2008. — 423 с. — (Политическая наука).
69. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Даглас Норт ; [пер. з англ. І. Дзюб]. — К. : Основи, 2000. — 198 с.
70. О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века). — М. : Прогресс-Традиция, 2000. — 696 с.
71. Олейнов А. Г. Политический процесс сквозь призму экономической науки: комплексный подход / А. Г. Олейнов // Полис. — 2009. — № 4. — С. 53—71.
72. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. — Львів : Літопис, 2002. — 196 с.
73. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики / Вейн Парсонс ; [пер. з англ. О. П. Дем'янчук]. — К. : Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2006. — 549 с.
74. Пейн Т. Права людини / Томас Пейн ; [пер. з англ. І. Савчак]. — Львів : Літопис, 2000. — 288 с.
75. Півнева Л. М. Політична еліта в ракурсі політичної культури: особливості дихотомії / Л. М. Півнева // Науковий вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. — Харків : „ОВС”, 2003. — Вип. 14. — С. 39—45.
76. Платон. Государство / Платон // Филеб, Государство, Тимей, Критий / Платон ; [пер. с древнегреч. С. С. Аверинцева, А. Н. Егунова, Н. В. Самсонова / общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи]. — М. : Издательство „Мысль”, 1999. — 656 с. — С. 79—420.
77. В. А. Бажанова]. — М. : „Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2000. — 320 с.
78. Растоу Д. А. Переходы к демократии: попытка создания динамической модели / Д. А. Растоу // Полис. — 1996. — № 5. — С. 5—15.
79. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Давид Рикардо ; [пер. с англ.]. — М. : Эксмо, 2007. — 960 с.
80. Римаренко С. Ю. Самовизначення особи, нації, держави / С. Ю. Римаренко. — К. : Видавничий дім „Юридична книга”, 1999. — 543 с.
81. Рікер П. Ідеологія та утопія / Поль Рікер ; [пер. з англ. В. Верлоки / відп. за вип. К. Сігов, Л. Фінберг ; наук. ред. О. Якубенко]. — К. : Дух і Літера, 2005. — 386 с.
82. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / П'єр Розанвалон ; [пер. з франц. Є. Марічева]. — К. : Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2009. — 287 с.
83. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Жан Жак Руссо ; [пер. с фр.]. — М. : „КАНОН-пресс”, „Кучково поле”, 1998. — 416 с.
84. Сазонов М. І. Ліберальна демократія – модель державного устрою країн Заходу / М. І. Сазонов // Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / [за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова]. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. — 576 с. — С. 79—117.
85. Сазонов М. І. Український конституціоналізм: національне надбання чи гіркий досвід? / М. І. Сазонов — Харків : Корпорація „Техностандарт”, 2008. — 80 с.
86. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія : Дослідження структур, мотивів і результатів : пер. з 2-го англ. вид. / Дж. Сарторі. — К. : АртЕк, 2001. — 224 с.
87. Скиннер К. Свобода до либерализма / Квентин Скиннер ; [пер. с англ. А. В. Магуна / науч. ред. О. В. Хархордин]. — СПб. : Издательство Европейского университета в С.-Петербурге, 2006. — 120 с.

88. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Адам Смит ; [пер. с англ. ; предисл. В. С. Афанасьева]. — М. : Эксмо, 2007. — 960 с. — (Антология экономической мысли).
89. Токвиль А. де. Демократия в Америке / Алексис де Токвиль ; [пер. с франц. / предисл. Гарольда Дж. Ласки]. — М. : Прогресс, 1992. — 554 с.
90. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Елвін Тоффлер ; [пер. з англ. ; під ред. Н. В. Бордукової, І. З. Цехмістро]. — Харків : Акта, 2003. — 685 с.
91. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Элвин Тоффлер ; [пер. с англ.]. — М. : ООО „Издательство АСТ”, 2003. — 669 с.
92. Тоффлер Э. Третья волна / Элвин Тоффлер ; [пер. с англ. ; науч. ред., авт. предисл. П. С. Гуревич]. — М. : Издательство АСТ, 2004. — 781 с. — (Philosophy).
93. Туган-Барановский М. И. Избранные сочинения : В 2 т. / М. И. Туган-Барановский ; [под. ред. Л. И. Дмитриченко]. — Донецк : ДонГУЭТ, 2004. — Т. 2 : Основы политической экономии. — 686 с.
94. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / Маргарет Тэтчер ; [пер. с англ. А. Паблишер]. — М. : Альпина Паблишер, 2003. — 504 с.
95. У пошуках правильної парадигми: концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи / [за ред. Д. Гузіни ; гол. ред. серії і автор передм. Дж. Перлін ; наук. ред. О. Кокорська]. — К. : Видавництво „Ай Бі”, 2003. — 342 с. — (Демократична освіта).
96. Федералист. Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея / [пер. с англ. Н. Яковлева, М. Шерешевской и Э. Осиповой / под общ. ред., с предисл. Н. Н. Яковлева ; коммент. О. Л. Степановой]. — М. : Издательская группа „Прогресс” — „Литера”, 1994. — 592 с.
97. Фисун А. А. Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации : [моногр.] / А. А. Фисун. — Харьков : Константа, 2006. — 352 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- Науково-методичні видання кафедри політології:
http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_pol/navchannja/pol_metodichka.html
- Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Політологія» <http://periodicals.karazin.ua/politology>

Офіційні сайти органів державної влади в Україні

- www.president.gov.ua
- www.rada.gov.ua
- www.kmu.gov.ua
- <http://civic.kmu.gov.ua/>
- <http://nc.gov.ua/>
- www.niss.gov.ua

11. Перелік питань до заліку

1. Предмет політології, її зміст і методи.
2. Місце політології в системі наук про політику. Закони і категорії науки.
3. Сучасна транзитологія. Проблеми демократичного транзиту.
4. Політичні ідеї Стародавнього Сходу. Етико-патерналістська теорія Конфуція.
5. Політика як суспільне явище. Сутність, структура й функції політики.
6. Мислителі Середньовіччя про сутність і форми реалізації влади (Аврелій Августін, Фома Аквінський, Марсилій Падуанський).
7. Рационально-критичне розуміння політики мислителями Нового часу (Т.Гоббс, Дж.Локк, Ш.-Л. Монтескьє, Ж.-Ж.Руссо).

8. Основні риси політичних ідеологій. «Посткласичні» ідеологічні течії у ХХІ ст.
9. Особливості розвитку політичної думки України (кінець ХІХ – поч.ХХ ст) (М.Грушевський, В.Липинський, М.Шаповал).
10. Політичний маркетинг та рекламування під час виборчих кампаній в Україні.
11. Політика і мораль як головні регулятори суспільних відносин: проблема забезпечення балансу в умовах реформування українського суспільства.
12. Влада: природа, структура, ресурси.
13. Політична влада у контексті глобалізації.
14. Права людини: поняття, історія боротьби за виживання та їх еволюція в умовах глобалізації.
15. Основні ідеї праці М.Вебера “Політика як покликання та професія”.
16. Поняття, структура та функції політичної системи. (Концепції Д.Істона, Г.Алмонда).
17. Поняття і типологія політичних режимів. Особливості політичного режиму сучасної України.
18. Легітимація та делегітимація політичних систем.
19. Характерні риси і різновиди тоталітарних політичних режимів.
20. Авторитарний політичний режим. Головні відмінності авторитаризму від тоталітаризму.
21. Особливості трансформації тоталітарних і авторитарних режимів у демократичні. Проблеми становлення демократії в Україні.
22. Демократія: загальні ознаки, види, форми і типи. Складність демократичного правління.
23. Походження і сутність держави. Ознаки держави.
24. Основні напрями зовнішньої політики України.
25. Перелічить аспекти принципу поділу влади. Проблема оптимізації цього принципу у сучасній Україні.
26. Соціальна держава. Умови формування, типи, основний зміст діяльності.
27. Місцеве самоврядування: поняття, завдання та принципи. Європейська хартія про місцеве самоврядування й зміст Закону України про місцеве самоврядування.
28. Політична свідомість: загальне поняття, структура і типи.
29. Специфіка формування громадянського суспільства в Україні.
30. Соціально-етнічні спільноти як суб’єкти та об’єкти політики.
31. Етнонаціональні відносини: сутність та особливості на пострадянському просторі.
32. Головні напрями державної політики України у сфері міжнаціональних відносин.
33. Ознаки правової держави. Протиріччя становлення правової держави в Україні.
34. Сутність і цілі економічної політики України на шляху до Європи.
35. Трансформація суспільства і проблеми соціальної політики. Особливості формування соціальної політики в Україні.
36. Політичні технології: суть і особливості реалізації.
37. Економічні функції держави в умовах ринкової економіки.
38. Проблеми соціальної політики у сучасній Україні.
39. Доктрина державного суверенітету у працях Ж.Бодена, Т.Гоббса та народного суверенітету Ж.Ж.Руссо.
40. Принцип розподілу влади у Конституції України 1996 р.
41. Політичне лідерство в Україні: типи лідерів та специфіка їхнього впливу.
42. Динаміка виборчого законодавства в Україні у 1991-2011 рр..
43. Особистість як суб’єкт і об’єкт політичної діяльності. Типологія особистостей за рівнем політичної активності.
44. Критерії демократії К.Поппера. Типи демократії.
45. Класичні теорії політичних еліт (В.Парето, Г.Моска, Р.Міхельс).
46. Сучасні теоретичні уявлення про сутність і роль політичних еліт
47. Сутність та основні ознаки неопатримоніалізму.

48. Типологія сучасних політичних ідеологій (лібералізм, консерватизм, соціал-реформізм, анархізм, неофашизм). Загальне й особливе.
49. Концепція “політичного поля” П.Бурдьє. Специфіка інституціоналізації політичного поля в сучасній Україні.
50. Форми державного правління й адміністративно-територіального устрою держави.
51. Групи інтересів: поняття, функції, типологія.
52. Політичні партії в демократичному суспільстві. Функції партійних програм у електоральному процесі.
53. Громадські об’єднання і рухи: поняття, зміст і особливості діяльності.
54. Поняття і типи партійних систем. Проблеми розвитку політичних партій в Україні.
55. Прямі та репрезентивна форми демократії.
56. Політична культура як соціальний феномен. Типологія політичної культури за Г.Алмондом і С.Вербою.
57. Функції засобів масової інформації в українському суспільстві.
58. Проблеми ефективності влади у транзитивних суспільствах. Необхідність реформування політичної системи України.
59. Політичні конфлікти: теоретичне осмислення і типологія.
60. Концепція розподілу функцій влади та особливості її реалізації у сучасній Україні.
61. Місце і роль політичних партій в українському суспільстві
62. Виборчі системи: типи, значення у політичному процесі.
63. Переваги і недоліки пропорційної виборчої системи.
64. Переваги і недоліки мажоритарної виборчої системи.
65. Національні інтереси суверенної України та їх реалізація. Співвідношення національних інтересів та загальноцивілізаційних цінностей за умов глобалізації.
66. Особливості президентської виборчої кампанії в Україні у 2010 р.: її результати та наслідки.
67. Виборча система і форма правління. Пошуки ефективного поєднання.
68. Теорія політичної трансформації. Моделі демократизації С. Хантінгтона.
69. Євроатлантичний вибір України в контексті глобалізації.
70. Глобалізація – новітня політична ідеологія Заходу (Е.Валлерстайн, С.Хантінгтон, О.Тоффлер, О.Панарін).
71. Взаємозв’язок економіки та політики. Особливості економічної політики
72. Національний інтерес. Політика України в галузі національних відносин.
73. Смісл і призначення терміна «легітимність». М.Вебер про типи легітимності влади у роботі «Політика як покликання та професія».
74. Характеристика політичної системи Української держави.
75. Політичні зміни як об’єкт теорії політики. Теорія модернізації. Основні моделі модернізації.